

* * * ÉK * * *

* * * Élet ... * * * Értelmelem * * * Építészet * * * Érzelem * * * ... Érték * * *

Emlékeztető

feljegyzés a „Szerzői jog – ÉPÍTÉSZET Különleges Munkabizottság” tagjai számára.

A Magyar Építőművészek Szövetsége – MÉSZ - Elnöksége 2012-07-26-án, a 2012/59. számú egyhangú határozatával megalakította a „Szerzői jog – ÉPÍTÉSZET” nevű különleges munkabizottságot. A bizottság feladata, hogy előkészítse és működtesse a MÉSZ jogszolgáltatási lehetőségeit az építészeti alkotásokhoz kötődő szerzői jogok körében.

A Bizottság összetétele: - vezető: Vajai Tamás,
- tagok: Csontos Csaba – egyben MÉK kapcsolattartó,
Ferencz Marcell,
Halmos György,
Puskás Péter,
Vonnák Kata.

Felkért közreműködők: - technikai vezető: Eltér István,
- jogi szakértők: Dr. Barta Judit,
Dr. Csillag György,
Dr. Mayer Erika – egyben MÉSZ jogtanácsos.

A Bizottság munkáját támogató „mentori testület” eddig felkért tagjai:

Marosi Miklós – a MÉSZ Ellenőrző Bizottsága képviselőjében,

Varga Tamás – az építészképzés képviselőjében,

Winkler Barnabás – a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia képviselőjében,

Ferencz István – a Magyar Művészeti Akadémia képviselőjében.

* * *

A munkabizottság tagjaival és a közreműködő jogászokkal – előzetes, személyes megbeszélések keretében – megállapodás született a munka célját, szerkezetét és a feladatmegosztást illetően.

A munka három – egymást feltételező, egymást rendszeresen tájékoztató – önálló területen, három független szekcióban indul. A munkamódszer tekintetében általános elvként az a megállapodás született, hogy a Bizottság plenáris ülést havonta tart, a szekciók a saját feladataik szerint dolgoznak, a folyamatos kommunikáció elektronikus formában történik.

1.- Elméleti előkészítés. - (lásd 1. sz melléklet)

„A szerzői jog sajátosságai az építészetben” - fogalomtisztázás,

- jogszabály-értelmezés,

- esettanulmányok,

- szerzői jogi kódex – együttműködés a kamarákkal.

(Vajai T., Csontos Cs., Halmos Gy., Dr. Barta J., Dr. Csillag Gy.)

2.- Jogi, szervezeti és működési előkészítés.

a./ Alapszabály módosítás előkészítése a szerzői jogi törvény 92.§ (1) bekezdés előírásainak megfelelően.

b./ A közös jogkezelés, jogképviselet szervezeti és felügyeleti előkészítése.

c./ A szerzői jogképviseleti szolgáltatás kiépítése: - szakértői kör, delegálás,
- mediátori kör, delegálás
- „Választott Bíróság”

d./ Szervezeti rend kiépítése: - gazdasági forgalom, nyilvántartás,
- ügyrend

(Vajai T., Puskás P, Eltér I, Dr. Mayer E., Dr. Csillag Gy.)

3.- Technikai előkészítés.

Szerzői művek, szerzők nyilvántartása, szakmai nyilvánosság: - „KUPOLA – architektéka”

(Vajai T., Eltér I., Ferencz M., Vonnák K., Dr. Mayer E.)

* * *

A felkészülő beszélgetések során felmerült gondolatok és a kapcsolódó előzetes megállapodások:

A Bizottsági munkának lesz egy „előkészítő” és egy „normál üzemelési” szakasza.

- Az előkészítő szakasz az alapszabály-módosítást követő nyilvántartásba vételig tart. Ebben a szakaszban a bizottsági munkavégzés és a szakmai nyilvántartás valamennyi eleme „önkéntes csatlakozás, illetve közreműködés” formájában bonyolítható. Ebben a szakaszban meg kell kísérelnünk külső finanszírozáshoz, esetleg pályázatok útján nyert támogatáshoz jutni!
- A nyilvántartásba vételt követően a kialakuló szervezet a hasonló szolgáltatást nyújtó intézmények gyakorlata és a vonatkozó törvényi előírások szerint fog gazdálkodni.

A bizottsági munka kapcsán előálló jogesetek, szakértői, vagy jogképviseleti megbízások díjainak elszámolási rendje a szakmai díjfelosztás elveinek megfelelően a kamarai díjszabás „generáldíj – szaktervezői díj” megosztása szerint alakul. A „generáldíj” fogalomnak megfelelő díjhányad a bizottsági munka szervezeti és technikai költségeire fordítódik.

A törvény 92/H.§ szerint kialakítandó „díjszabás” - a szakmagyakorlás sajátosságai alapján – szoros korrelációban van a kamara díjszámítási szabályzatával, e tekintetben folyamatos együttműködés szükséges!

A szerzői művek nyilvántartása értelemszerűen ki kell terjedjen a szakági szerzőtársakra is, akik a mérnöki kamara tagjai. Megvizsgálandó a szolgáltatás automatikus kiterjesztése és az esetleges együttműködés lehetősége!

* * *

Kérem a fentiek teljes körű értelmezését! A 10.03.-án szerdán, 15 órakor tartandó plenáris bizottsági ülésen – az esetleges módosítások után – a fentiek szerint kell tovább dolgozni.

Bp. 2012-06-30-án

Üdvözlettel

Vajai Tamás DLA

1. számú melléklet

„A szerzői jog sajátosságai az építészetben” - fogalomtisztázás!

A közös gondolkodás indításához mellékelek egy gondolatsort, ami a közelmúlt szerzői jogi vitái kapcsán született: /Hitem szerint az alábbiak nem ellentétesek a szerzői jogi törvény írott betűjével, de értelmezésük alapján lehet a vagyoni jogok tekintetében tisztán gondolkodni!/
* * *

A szerzői jog sajátos területe az építészettel kapcsolatos védelmek sora. A sajátosság alapvető oka az építészeti alkotások születésének és életének kettős karaktere.

- Egyrészt a szerző személyes közreműködését, szellemi alkotó munkáját igényli,
- másrészt az építési igény megszületése, az építés munkamegosztása, majd a használat - külön-külön, és együtt - a szerzőtől független társadalmi jelenség.

Ez a kettősség jelen van az építészeti szakmai gyakorlat „tervezési szakaszában” is, ahol a „szerző - tervező” (1), valamint a „szerzői alkotás - tervezési szolgáltatás” (2) fogalompárok együttes jelenlétével és helyes fogalomértelmezésével kell szembenéznünk!

Különös figyelmet igényel a tény, hogy a törvény a kivitelezést az építészeti mű/alkotás többszörözéseként tekinti, így az „építészeti alkotás és annak terve” szókapcsolatban az építészeti alkotás fogalma nem azonos a később megvalósuló épülettel! Az „építészeti alkotás” itt egy sajátos, a tervezési szakaszban születő fogalom, amelynek rögzítési, bemutatási eszköze a „terv”! (3) Ha tehát a szerzői jogvédelem tárgyát, az „építészeti alkotást és annak tervét” keressük és jellemezzük, akkor a vélelmezett alkotásnak az „egyéni-eredeti” jelleg mellett – sőt azt megelőzően(!) – a teljes megismerés, a többszörözés lehetőségét biztosítóan manifesztálódni kell!

* * *

Ad(1) – „Szerző – tervező” fogalompár.

Az építészeti alkotások kettős karaktere jellemzi a szakmai gyakorlatot, annak szereplőit. Figyelemre méltó különbséget látunk abban, hogy ki lehet „szerző” és ki lehet „tervező”?

- A nemzetközi gyakorlat és annak megfelelően a hatályos magyar szerzői jogi törvény a szerző fogalmának definiálása helyett azt határozza meg, hogy kit illet meg a szerzői jog: „A szerzői jog azt illeti meg, aki a művet megalkotta. (szerző)”. A szerzőség, tehát csak a művel kapcsolatban vizsgálható, semmilyen alaki, vagy minősítési követelményhez nem kötődik, egyetlen feltétele a megszületett mű!

- Az építészeti alkotások alkalmassága – a funkcionális használhatóság, az állékonyság, a megfelelő épületfizikai paraméterek és egyéb műszaki feltételek biztosítása – közérdek, miközben ezek a feltételek kívül esnek a szerzői jogvédelem figyelmén. A közérdek védelmében alakult a „tervezői jogosultság”, amelynek léte a szakmai felkészültség és gyakorlat ellenőrzése nyomán, jogszabályi alapon, köztisztviselési hatáskörben állapítható meg. Szemben a szerző szerzői mivoltával, tervezővé nem a mű által, hanem a mű megalkotását megelőzően – képesítés alapján - lehet valaki.

Az építészeti tervezésben – a szakági tervezőkre is kiterjedően – minden közreműködő előzetesen szerzett jogosultsággal dolgozik, tehát „tervező”, de - a feladatai és a választott szakmai megoldásai függvényében - csak esetenként „szerző”! Mindkét minőség természetes személyhez kötődik, még akkor is, ha esetenként nem a szerző rendelkezik a műhöz kötődő vagyoni jogokkal.

* * *

Ad(2) - „Szerzői alkotás terve – tervezői szolgáltatás” fogalompár.

A specializáció és az ebből fakadó munkamegosztás, valamint a társadalmi alkalmasság garanciáiból fakadó sajátos kettősség!

– A „szerzői alkotás terve” fogalomba tartozik minden olyan rajzos, vagy verbális utalás, amely a megvalósítandó építészeti alkotás tereit, tömegeit, anyagait, színeit, funkcionális rendjét – építészeti jellemzőit – rögzíti, valamennyi tervfázisban, a koncepció bemutatásától, a hatósági eljárásokon át a kivitelezés, vagy gyártmánykészítés számára! A többszörözés lehetőségének biztosításáig!

– A „tervezői szolgáltatás” az adott tervezési feladat egymást követő lépéseinek sora. Az egyes tervfázisok eltérő tartalmú információit hordozza, az építészeti jellemzők mellett a sajátos szakági dokumentumokkal, munkaeredményekkel kiegészítve. Ezek a munkaeredmények – akár szerkezeti méretek, akár geodéziai, vagy talajmechanikai vizsgálatok, akár technológiai berendezések, előírások, vagy akár előzetesen rögzített alaprajzi sémák, megoldások – a szerzői invenció mellett természetes elemei az építészeti alkotásnak! A tervezési lépések sora nem az építészeti alkotás folyamatos fejlesztése csupán, hanem önálló dokumentációkba rendezve, célirányos információkat ad a beruházói döntések, az engedélyező hatóságok, a kivitelezésben és az építés társadalmi munkamegosztásában részt vevők számára.

A szerzői mű születése vagylagos, a törvényi feltételek teljesültéhez kötött, de a tervezési szolgáltatás alkalmassága szavatossági követelmény!

* * *

Ad(3) – A „*terv*” fogalmi kettőssége.

A legtöbb vita, vagy félreértés a „*terv*” szó értelmezése kapcsán jelenik meg!

– Általános elvként rögzíthetjük, hogy a tárgyi világ minden eleme, amely a szellemi előkészítést követően munkamegosztásban születik, terv alapján készül. Így van ez az építészeti alkotások esetén is. Terv készül minden szakmai részletről, azok összefüggéseiről, a megvalósításhoz szükséges sajátos tudnivalókkal. E tekintetben nincs különbség más iparágak rendszerétől.

– A döntő különbség az ipar egyéb területeivel szemben, hogy az építészet minden „terméke” – legalább statisztikai értelemben – egyedi, ipari szóhasználatlaltal „prototípus”. A munka során szerzői jogvédelemben részesülő alkotás születik! Ugyanakkor az építés szerzői jogi sajátossága okán az épület „csak” a mű többszörözése, tehát nem azonos az „építészeti alkotás és annak terve” fogalompárral, a szerzői jogvédelem tárgyával! A megértésben az ismert analógia (*Troller*) lehet segítségünkre. Egy szimfóniának – műnek – a partitúra éppúgy közlési formája, mint a műről készült hangfelvétel. A mű a partitúra segítségével rögzül, tárgyiasul, amelynek a szerző által lejegyzett példánya a mű első hiteles rögzítése. A partitúra a mű minden lényeges zenei, technikai és egyéb elemét rögzíti, esetenként a szerző személyes utasításával kiegészítve! – Ebben az értelmezésben az építészeti alkotás „terve” minden olyan szakmai-műszaki és művészi részlet – együtt(!) – ami a mű hiteles és szakszerű többszörözéséhez szükséges!

Szerzői jogi szempontból tehát értelmetlen az építészeti mű születését bármelyik tervfázishoz kötni, vagy egy-egy tervfázis készítőjét szerzői jogokkal felruházni! A szerző tehát a mű egészét illetően szerző és nem előre, szerződésben rögzítetten, hanem a mű megszületése és alkalmassága révén, a mű által, utólag!

* * *

Az „egyéni-eredeti” feltételhez. – A szerzői jogvédelem nemzetközi szinten is sok vitát kiváltó feltétele. Mivel „*a védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől, vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől ...*” ez a feltétel az építészeti alkotások körében csak az építészeti kultúra és szakmai gyakorlat ismervei szerint vizsgálható.

* * *

Az épületeink ismétlődő életciklusához. – Az építészeti alkotások körében szembesülünk azzal, hogy – a zenéhez hasonlóan – a társadalmi érdek a „többszörözött” kópia, tehát az épület

védelméhez kötődik. Ugyanakkor az átépítés igénye és lehetősége az egyik olyan sajátosság, amelyben az építészeti alkotások különböznek más művészeti, vagy tudományos művektől. Ez a tény két, egymástól független – egy jogi és egy szakmai - megfontolást igényel.

Jogi, jogtechnikai szempontból azt látjuk, hogy két alapjog – a szerzői és a tulajdonosi jog – esetenként eltérő érdeke között kell megoldást találni. Az építész társadalomnak – elsősorban a mindenkori szerzőnek – komoly érdeke fűződik ahhoz, hogy az átépítés engedélyezése és megtervezése az eredeti szerző kizárólagos joga legyen. Itt a jellemző érv a törvény törekvése a „*mű integritásának*” a védelmére. Minden olyan esetben, amikor átépítés, bővítés, általános fogalomként átdolgozás történik, gyakorlatilag – a régi felhasználásával – új mű születik! Talán meglepő dilemma, hogy ez a logika akár az eredeti szerző beavatkozásától is védi a művet! (?) Jogtechnikai szempontból a törvény azt a megoldást választotta, hogy „*a szerző személyhez fűződő jogait sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére, vagy hírnevére sérelmes.*” - Ez az előírás tehát nem tilt, ugyanakkor fokozott szakmai-műszaki és etikai követelményeket ír elő!

A szakmai megítélést árnyalja továbbá a tény, hogy az épületeink – különösen a szerzői jogi szempontból is alkalmasak – rendre túlélnek az alkotókat. Ugyanakkor az épületek használata és az általános technikai fejlődés természetes következményeként rendszeres igény a felújítás, átépítés. Ezek, a mindenkori tulajdonosi döntések alapján,

- vagy érintetlenül hagyják az épület eredeti építészeti értékeit és szerzői viszonyait,
- vagy kiegészítik azt olyan új építészeti értékekkel, amelyek révén új mű születik!

Ez utóbbi érdemben azt jelenti, hogy az új mű a régit, vagy annak védett részeit integrálja, beépíti önmagába, így sajátos együttes művet és „kvázi szerzőtársi” viszonyt hoz létre.

Fontos tény, hogy az eredeti szerzői jogvédelem tárgya „*az építészeti alkotás és annak terve*” nem sérül, mert az új mű és annak terve az eredeti alkotásnak a többszörözött – a társadalmi értéket jelentő – változatát, az épületet hasznosította.

Szakmai értelemben ekkor az épületnek új életciklusa kezdődik!

* * *

Vitassuk meg! - Üdvözlettel

2012-09-30-án

Vajai Tamás DLA